

INHOUD

Voorwoord	1
Colofon en praktische informatie	2
Achter de schermen van het stadsarchief: Siegfried Slangen	3
Het overdragen van private stukken of privécollecties aan het Stadsarchief	4
Leuven en haar universiteit: 600 jaar leren (en) samenleven	6
Uitgelicht: het Pauscollege	8

Blijf via onze website www.salsa-archief.be op de hoogte van alle activiteiten van SALSA! en volg het laatste nieuws over het stadsarchief via de facebookpagina www.facebook.com/stadsarchiefleuven

SALSA! vzw

Samen Actief voor het Leuven StadsArchief
SALSA! Nieuwsbrief is een driemaandelijkse nieuwsbrief, uitgegeven door SALSA! vzw, de Vriendenkring van het Leuven Stadsarchief. Het abonnement is inbegrepen in de lidmaatschapsbijdrage voor de vzw.

Beste Salsa!-leden,

Met de eerste zonnestralen van 2022 kijken we met het bestuur dankbaar terug naar het vorige werkjaar, waarbij we velen onder jullie na lange tijd terug fysiek konden verwelkomen op onze activiteiten. Samen met jullie blikken we in dit voorwoord ook graag vooruit naar de agenda van het Stadsarchief en onze vriendenkring voor 2022.

Geheel in het thema van het WK Wielrennen 2021 en ons zeventiende cahier *Leuven en Koers*, lanceerde het Stadsarchief **begin maart** een kleine **expo over de Leuvense fiets- en autofabrikant Joseph Delin** (1863-1901). De expo komt er naar aanleiding van het inspielen van een laatnegentiende-eeuwse mars die werd opgedragen aan twee grote namen uit de Leuvense en Belgische fietswereld, nl. Raoul Claes (voormalig voorzitter van de Koninklijke Belgische Wielerbond) en fietsfabrikant Joseph Delin. Het muziekstuk is van de hand van de toen gekende Leuvense zanger Léon Bicquet en werd tussen 1890 en 1894 uitgegeven door de gerenommeerde muziekuitgeverij *Schott Frères*. Een exemplaar van de partituur wordt bewaard in het Stadsarchief. Na een tip van ons redactielid Gilbert Huybens en in het licht van het WK Wielrennen nam de Erfgoedcel het initiatief om het stuk te laten inspielen door Alexander Leman, pianobegeleider aan het SLAC (Stad Leuven Academie en Conservatorium). Via de opname kan binnenkort iedereen die wil, genieten van deze negentiende-eeuwse mars! In de bijhorende expo in de leeszaal van het Stadsarchief kan je niet alleen de partituur bezichtigen, maar ook andere stukken met betrekking tot Joseph Delin, zoals postkaarten, foto's, aandelen, vergunningen... Een ideaal 'toetje' dus voor wie nog eens wil proeven van het Leuvense wielerverleden of maar moeilijk afscheid kan nemen van het WK Wielrennen vorig jaar.

Erfgoeddag vindt dit jaar plaats op **zondag 24 april** en staat in het teken van het schoolleven en -verleden. Die dag organiseert het Stadsarchief verschillende **workshops en rondleidingen voor gezinnen met kinderen van 8 tot 12 jaar**: een eerste workshop laat kinderen kennismaken met de geschiedenis van het schrift en geeft hen de kans een eigen 'middeleeuwse' oorkonde te maken, een tweede workshop zoomt in op de verhalen achter Leuvense straatnamen. In Tweebronnen kan je ook terecht voor een **rondleiding rond het schoolverleden van de voormalige Stedelijke Technische School** (later het Rijksinstituut voor Technisch Onderwijs of kortweg RITO) die in het gebouw gevestigd was. Voor het precieze programma en verplichte inschrijving kan je vanaf midden maart terecht op de website van de Erfgoedcel (www.erfgoedcelleuven.be). In de week na Erfgoeddag biedt de stad ook activiteiten aan voor scholen. Klassen kunnen zich zo bijvoorbeeld inschrijven voor de workshops in het Stadsarchief.

Naar aanleiding van het **tweehonderdjarig bestaan van de Leuvense Kruidtuin** lanceren het Stadsarchief, de Erfgoedcel en de Groendienst op **zondag 19 juni** een nieuwe publicatie over het verleden, het heden en de toekomst van de Kruidtuin. Het boek zal rijk geïllustreerd worden met historische prenten, plannen, foto's en andere bronnen uit het Stadsarchief, Rijksarchief en Universiteitsarchief, en is geconcipeerd als een drieluik waarin achtereenvolgens wordt ingezoomd op gebouwen, planten en mensen. De publicatie zal na de lancering onder meer te koop worden aangeboden in het Stadsarchief.

Achter de schermen van het archief is er ook (letterlijk) zeer veel in beweging: ter voorbereiding van de verhuis van het

omvangrijke OCMW-archief naar het Stadsarchief, werden recent **bijkomende archiefrekken** geplaatst in depot 2 door de firma Bruynzeel. Enkele sfeerbeelden op deze pagina's tonen verschillende fases van de opbouw van de rekken. In een latere nieuwsbrief dit jaar zullen we uitgebreider stilstaan bij deze uitdagende verhuis- en ontsluitingsoperatie, maar in deze nieuwsbrief kunnen jullie voor meer info alvast terecht bij het interview met Siegfried Slangen, de nieuw aangeworven deskundige archief die deze operatie mee in goede banen leidt. Verder wijzen we er graag nog even op dat de **openingsuren van de archiefleeszaal** normaalgezien in de loop van de lente gewijzigd zullen worden. Voor de geldende openingsuren en andere afspraken kunnen jullie steeds terecht op de website van het Stadsarchief: www.leuven.be/Stadsarchief.

Ook het bestuur van Salsa! heeft niet stilgezeten. Communicatie- en websiteverantwoordelijke Fernand Bertrand heeft zo de afgelopen weken hard gewerkt aan een grondige **update van onze website**. Op www.salsa-archief.be vinden jullie informatie over onze publicaties en activiteiten, de activiteiten van het Stadsarchief, foto's, nieuwsbrieven van voorgaande jaargangen, enz. In de rubriek *Leuven (dans le passé et dans le présent)* – een knipoog naar de klassieker van Edward Van Even – kunnen jullie ook terecht voor nieuws met betrekking tot het Leuvense verleden. Breng dus zeker geregeld een bezoekje aan onze website!

In het **voorjaar** (de precieze datum zal later nog meegedeeld worden) plannen we een **stadswandeling** over de geschiedenis van de Muurkruidstraat en Bulenswijk, en dit in het kader van cahier 16: *(Over)leven in Leuvense gangen*. Later dit jaar, in de **zomer**, zullen we samen met het Stadsarchief een **receptie** organiseren. Dat is het ideale moment om samen het glas te heffen op onze vriendenkring en onze werking, alsook om de vrijwilligerswerking en het acquisitiebeleid van het Stadsarchief voor te stellen. In de herfst (allicht **eind september**) organiseren we onze jaarlijkse **historische boekenmarkt en archiefdag**. Meer info over deze activiteiten volgt via mail, de website en onze komende nieuwsbrieven.

Hopelijk tot snel op deze activiteiten en hartelijke groeten,
Valerie Vrancken, voorzitter Salsa! vzw

COLOFON

Redactie | Gilbert Huybens, Gustaaf Janssens,
Valerie Vrancken (eindredactie)
Redactieadres | Stadsarchief Leuven
Verantwoordelijke uitgever | Valerie Vrancken,
Blandenstraat 150, 3053 Oud-Heverlee
Beeldmateriaal | Stadsarchief Leuven, Siegfried
Slangen, Marika Ceunen, KU Leuven bibliotheken,
M Leuven, Rijksmuseum Amsterdam
Druk | Drukkerij De Bie, Duffel
Vormgeving | AtelierAnnelies
www.atelierannelies.be

PRAKTISCHE INFORMATIE SALSA! VZW

website | www.salsa-archief.be
e-mail | salsaarchief@gmail.com
adres | Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Bestuursleden | Jules Audiens, Fernand Bertrand,
Koen Dobbelaere (penningmeester), Hendrik
Ollivier (secretaris) en Valerie Vrancken (voorzitter)
Erevoorzitter | Gustaaf Janssens

Lid worden? U kan lid worden van SALSA! vzw door overschrijving van €20 (voor gewone leden) of €40 (voor steunende leden) op volgend rekeningnr.: IBAN BE93 068-2420772-67. Dit lidgeld omvat de driemaandelijks nieuwsbrief, mogelijkheid tot aankopen van de eigen publicaties met korting en gratis toegang tot de activiteiten van de vriendenkring.

Stadsarchief Leuven
Rijschoolstraat 4/001, 3000 Leuven
Tel. 016/27 42 22
archief@leuven.be
Vanwege Covid-19 is de leeszaal beperkt geopend. Enkel voor noodzakelijke opzoeken in het kader van wettelijke activiteiten of officiële opleidingen zijn bezoekers na afspraak (min. 3 werkdagen op voorhand te maken per mail) welkom.

ISSN: 2593-6212

Achter de schermen van het stadsarchief: Siegfried Slangen

In de rubriek 'Achter de schermen' stellen we u graag voor aan bekende en minder bekende gezichten die zich dagelijks inzetten voor de goede werking van het Stadsarchief. Voor deze nieuwsbrief interviewden we Siegfried Slangen, die recent het personeelsteam vervoegde. Siegfried studeerde geschiedenis aan de KU Leuven, volgde een postgraduaat informatiemanagement en bekleedde voordien een functie als assistent-dienstleider in de bibliotheek van Machelen-Diegem. Sinds 1 oktober 2021 is hij aan de slag als 'deskundige archief' in het Stadsarchief.

Kunt u kort uitleggen wat uw functie precies inhoudt?

In oktober ben ik gestart in het Stadsarchief. Ongeveer de helft van mijn tijd besteed ik nu aan de voorbereidingen die getroffen worden voor de verhuizing van het OCMW-archief naar het Stadsarchief. Voor iedereen met een hart voor de sociale geschiedenis van Leuven, zijn de kelders van het OCMW een inspirerende omgeving. Spijtig genoeg zijn ze niet makkelijk toegankelijk. Samen met verschillende collega's en vrijwilligers registreren en herverpakken we de 2,5 kilometer aan registers en archiefdozen. We zetten zo de eerste stapjes om het OCMW-archief te ontsluiten in het Stadsarchief.

Daarnaast houd ik mij bezig met de bibliotheek van het Stadsarchief. Dit is voor sommige lezers misschien minder bekend terrein. Ons Stadsarchief functioneert namelijk ook als een bewaarbibliotheek met 12.597 boeken, tijdschriften en andere materialen over de Leuvense en Brabantse geschiedenis. De afgelopen maanden heb ik mij vooral gericht op het catalogiseren van recente werken in het nieuwe bibliotheekstelsel (Wise). Na de verhuizing van het OCMW-archief ligt er nog de bibliotheek van wijlen professor Van Uytven klaar om aangepakt te worden.

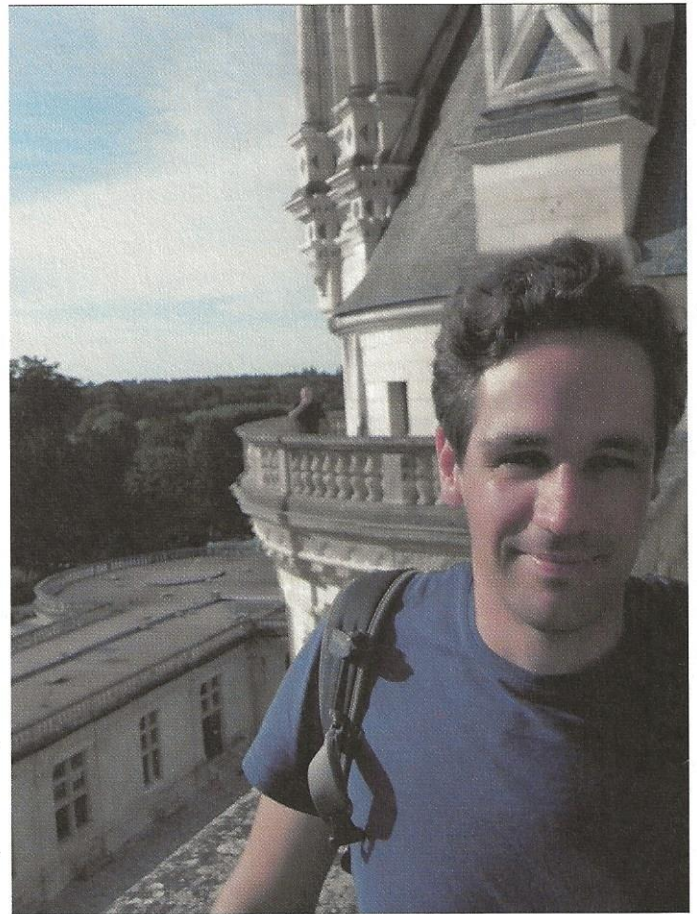
Een derde taak ligt in lijn met onze ambitie om de inventarissen beter digitaal toegankelijk te maken. Het Stadsarchief is daarom, in samenwerking met Digitaal Archief Vlaanderen (DAV), gestart met een pilootproject rond onze charters. Samen met Marika en Frederik ontleed ik de oorkonden in verschillende relaties, zoals: archiefvormers, personen, instellingen, periode, plaats, zegels, etc. Indien de tests goed verlopen, willen we op termijn alle inventarissen via DAV online ontsluiten en eenvoudiger doorzoekbaar maken.

Wat is uw vroegste herinnering aan het Stadsarchief?

Mijn vroegste herinnering gaat terug tot mijn opleiding Geschiedenis. We bezochten destijds het Stadsarchief en kregen een rondleiding van Marika. Daarna hebben we ook schepenregisters getranscribeerd en kozen we zelf een onderwerp om een paper over te schrijven. Mijn stuk ging toen over de molens langs de Dijle en toltwisten. Deze eerste ervaringen hebben een positieve indruk achtergelaten. Voor mij was dit ook de allereerste keer binnen de opleiding dat ik een opdracht kreeg waarin we echt alle facetten van het onderzoek zelf uitvoerden. Die herinnering alleen al brengt nu weer een glimlach naar boven.

Is er een bepaald archiefstuk of -bestand dat u bijzonder nauw aan het hart ligt, of u op een speciale manier heeft geraakt?

Ongetwijfeld de stadsrekeningen. Rekeningen zijn bij veel

historici niet geliefd, omdat ze soms als abstract worden gezien of weinig verhalend zijn. Ik heb echter een voorliefde voor deze bronnen, omdat ze veel kunnen vertellen over de dagdagelijkse activiteiten en het ritme van het leven. Mijn thesis bestond veelal uit het onderzoek naar hertogelijke rekeningen en stadsrekeningen. Ik heb daar heel wat details uit kunnen halen, zodat ik een soort band begon te voelen met de verschillende (post)boden en de reizen die ze doormaakten. Toen aan het einde van de periode een op de drie boden wegvielen uit de rekeningen – door een opstoot van de pest in onze contreien in 1439 – kreeg ik daar echt een brok van in mijn keel. Stadsrekeningen dragen ook emoties mee, maar vragen soms wel iets meer geduld.

Het overdragen van private stukken of privécollecties aan het Stadsarchief

Het Leuvense Stadsarchief is verantwoordelijk voor het bewaren en toegankelijk maken van zowel de historische (bewaard sinds de 12de eeuw) als de hedendaagse archieven van de stadsadministratie. Documenten die vandaag door de stadsdiensten worden aangemaakt, zijn de archiefstukken van morgen. Daarnaast beheert het Stadsarchief evenwel ook talrijke particuliere archieven en uiteenlopende collecties met onder andere Leuvense kranten, affiches, kaarten, plannen en foto's. Deze unieke combinatie van overheidsarchieven en privécollecties maakt het Stadsarchief tot het geheugen van de stad.

Regelmatig neemt het Stadsarchief ook in zijn collecties nieuwe stukken op. Deze kunnen afkomstig zijn van organisaties of personen en zijn vaak een erg waardevolle aanvulling van het stadsgeheugen. De meest bekende privécollecties die we bewaren zijn die van Eugène Sprengers en Rik Uytterhoeven, die het Stadsarchief respectievelijk in 2001 en 2006 verwierf.

Zeer recent heeft het Stadsarchief voor dergelijke schenkingen en overdrachten een hele procedure uitgewerkt. Als je als eigenaar een collectiestuk aan het archief ter bewaring wil aanbieden, is er eerst een nauwgezette evaluatie. Om op het aanbod te kunnen ingaan, dienen de stukken minstens te voldoen aan een aantal basisvoorwaarden. Het moet vooreerst over origineel en documentair archief gaan, dus geen kunst- of gebruiksvoorwerpen en geen kopieën van documenten. Daarnaast moeten ze een duidelijke relatie hebben met Leuven of (een van) zijn huidige deelgemeenten. Als de stukken niet aan deze basiscriteria beantwoorden, dan zijn andere bewaarinstellingen alvast beter geplaatst om ze eventueel op te nemen. Naast deze minimumvoorwaarden houdt het Stadsarchief ook met de volgende aspecten rekening bij de afweging tot opname: de herkomst van de stukken, hun inhoudelijke kwaliteit, hun volledigheid en uniciteit, de materiële toestand ervan, de onderzoekswaarde en de mogelijkheid dat alle toekomstige geïnteresseerden er ook inzage in kunnen hebben.

Indien na beoordeling van al deze

aspecten blijkt dat het stuk niet past in het collectieprofiel van het Stadsarchief, dan kan wel worden doorverwezen naar een andere bewaarinstelling of advies worden gegeven over de beste manier om de stukken zelf in goede omstandigheden te bewaren.

Als de stukken voldoen aan de opnamecriteria, dan zijn nog enkele administratieve stappen nodig alvorens zeeffectief overgedragen. Het verwerven van collecties gebeurt altijd via een handgift: een overdracht van goederen waarvoor geen registratieverplichting geldt. Dit is administratief eenvoudiger dan een schenking, die juridisch immers onder het schenkingsrecht valt. In zeer uitzonderlijke gevallen koopt het stadsbestuur een stuk of een collectie op voorstel van het archief aan of neemt het archief iets in bewaring zonder eigendomsoverdracht. Een handgift is evenwel definitief en onherroepelijk. De vorige eigenaar of de erfgenamen kunnen de stukken dus nadien niet meer terugvragen. Uiteraard zijn ze wel steeds te raadplegen in de leeszaal of kunnen ze in bruikleen genomen worden, bijvoorbeeld voor een tentoonstelling.

Iedereen kan in principe alle archieven en collecties van het Stadsarchief raadplegen, dat is immers onze basistaak. Hoe dan ook zal het Stadsarchief altijd samen met de overdrager een overeenkomst opmaken waarin bijkomende afspraken over de raadpleegbaarheid worden gemaakt. Uiteraard wordt privacygevoelige informatie nooit ter inzage van of in bruikleen aan derden gegeven. De laatste administratieve stap is de goedkeuring en bekrachtiging van de overdracht door de gemeenteraad. Indien je zelf de auteur bent van de stukken, maakt het Stadsarchief ook een licentieovereenkomst op met betrekking tot het auteursrecht. Als alle administratie in orde is, kunnen de stukken naar het Stadsarchief verhuizen.

Wanneer de handgift bestaat uit een klein aantal stukken, kan de overdracht afgerond worden zonder verdere stappen. Als het gaat om een omvangrijk archief of een omvangrijke collectie, bijvoorbeeld van een vereniging, moeten de stukken eerst geordend, geschoond, verpakt en beschreven worden. Het is belangrijk dat de eigenaar dat zelf doet, omdat die immers de werking van de organisatie

en de betekenis van de stukken het best kent. Uiteraard begeleidt en ondersteunt het Stadsarchief dit proces. Geschikte verpakkingsmaterialen krijg je bijvoorbeeld gratis en ook het vervoer van de stukken kan door het Stadsarchief gebeuren.

Een paar belangrijke handgiften uit het verleden

1. Een keukenschriftje uit 1803

Sebastiaan Cloet, biersommelier en zaakvoerder van *Leuven Leisure*, een organisatie die onder andere bieren beleavingswandelingen en kookworkshops in Leuven organiseert, stootte eind 2019 op een 'Leuven's' keukenschriftje uit 1803. Het schriftje was afkomstig uit de nalatenschap van een Limburgse priester, Johannes Berchmans Paquay, wiens leven zich hoofdzakelijk in Limburg en Vlaams-Brabant had afgespeeld. Na diens dood kwam het terecht bij een Broeder van Liefde in Lummen, Fernand Schepkens, die net zoals Paquay gepassioneerd bezig was met de geschiedenis van Limburg en Brabant. Hij liet zijn collectie heemkundig materiaal na aan Antiquariaat De Lezenaar in Hasselt.

Na zijn aankoop gaf Cloet het kleinood in 2021 als handgift aan het Stadsarchief. Het receptenschriftje was een gebruiksvoorwerp in de keuken van die tijd en daarvan getuigen ook de brand- en de vochtplek op de kaft. Het schriftje geeft inzicht in de culinaire gewoonten van de Leuvenaars van meer dan twee eeuwen geleden, maar is daarnaast ook taalkundig een heel interessante bron. Zo lezen we er over *eerbesen* (aardbeien), *aen poeten* en *pestenoken* (wortelen en pastinaken) en *snaebonkens* (snijbonen). Af en toe werden er *pateekes* gekocht en met Leuven kermis reed men zelfs naar Tildonk om een amandeltaart te halen.

2. Het archief van architect Goemans

Naar aanleiding van het tentoonstellingsproject *Herleven – Leuven na 1918* (09/05/2018 - 11/11/2018) over de wederopbouw van de Leuvense stad en samenleving na WO I, kwam het Stadsarchief in contact met mevrouw Maria Corrijn, de kleindochter van de Leuvense architect Constantin Goemans. Zij uitte de wens om het archief van deze belangrijke wederopbouwarchitect aan het Stadsarchief te schenken, zodat het voor verder onderzoek beschikbaar zou zijn.

aen een manne boene -	nicht lingen	18 0
aen een amalech loont tottel onse	3 3 0	
aen 26 heperen	0 9 0	
aen schoke	0 0 2	
aen seyn gelatte	0 2 0	
aen jere	0 1 2	
aen een stuef lint	0 3 2	
aen son cees	0 1 2	
aen wille broodt	0 1 1	
aen postelaen	0 1 2	
aen een oppel tische	0 18 0	
antwae calpore	2 19 2	
aen 14 pont rent slas	3 10 0	
aen princeesse	0 3 2	
aen roefsoelen twee	0 5 0	
aen pattalen	0 5 0	
aen Swerte seijde	0 2 0	
aen soncees	0 2 0	
aen wille broodt	0 1 1	
aen schocken	0 1 1	
aen penatger eck	0 2 1	
aen twee pont seyn	0 8 0	
aen an serdel blad	0 3 2	
	14 5 0	

Het keukenschriftje uit 1803 dat Sebastiaan Cloet in 2021 aan het Stadsarchief schonk

3. Het beeldarchief van Jozef Iliaens

Jozef Ilaens (1924-2009) was turneraar aan het Heilige-Drievuldigheidscollege en daarnaast politiek actief in zijn woonplaats Heverlee, waar hij schepen van onderwijs was. Hij was ook een verwoed amateurfotograaf. Zijn zoon schonk in 2021 355 foto's uit de privécollectie van Jozef Ilaens aan het Stadsarchief. De meeste foto's en ook één beeldband tonen turnevenementen uit de periode 1955-1975 met leerlingen van het Drievuldigheidscollege. Een kleiner gedeelte van de foto's heeft betrekking op recepties die het gemeentebestuur van Heverlee in diezelfde periode organiseerde.

4. Radio Scorpio

Radio Scorpio is wellicht de bekendste Leuvense radiozender. Al siert een evidente schorpioen het logo, toch is de naam in feite een acroniem voor Socio-Culturele Organisatie voor Regionale Pluralistische Informatie-Overdracht. Overdag zendt het station op de alom gekende frequentie FM106 non-stop alternatieve muziek uit, in de vooravond nieuws en cultuur en vanaf acht uur een rist gespecialiseerde muziekprogramma's. De zender ging in oktober 1979 van start – eerst illegaal en vanaf 1985 met een erkenning – en is inmiddels het oudste nog actieve onafhankelijke radiostation van België. Radio Scorpio draait al 42 jaar uitsluitend op vrijwilligers. De handgift aan het Stadsarchief bestaat uit programmabrochures en documenten uit de beginperiode van Radio Scorpio. Dit is allicht geen volledig verenigingsarchief, maar wel een documentaire verzameling die een uniek stuk Leuvense radiogeschiedenis illustreert.

Plannen uit het archief van architect Constantin Goemans

Foto uit het beeldarchief van turnleraar en amateurfotograaf Jozef Illiaens

Leuven en haar universiteit: 600 jaar leren (en) samenleven

Van lakens naar leren

Aan het begin van de vijftiende eeuw groeide het besef dat de lakenhandel die Leuven groot had gemaakt, in verval was. De stad had dus een nieuwe aantrekkingspool nodig, en al snel broedden de stadsmagistraat en het kapittel van de Sint-Pieterskerk op het idee om een *studium generale* op te richten. Met steun van de Brabantse hertog verkreeg Leuven in 1425 de pauselijke toestemming om de Leuvense Universiteit te stichten. Studenten zouden er vanuit de hele Lage Landen (én daarbuiten!) hun graad komen behalen en zo het prestige en de economie van de stad een nodige boost geven. Echter, zij hadden natuurlijk auditoria nodig om lessen in te volgen, en de stadsoverheid werd erdoor de paus aan gehouden om die ter beschikking te stellen. Al snel viel het oog op het symbool van de tanende lakenhandel: de lakenhallen. Voortaan werd het commerciële hart van Leuven dus een centrum voor kennis, de symbolische start van Leuven als universiteitsstad.

De universiteit kreeg van de stad de vleugel aan de kant van de Krakenstraat ter beschikking. Daar richtte ze auditoria in voor de verschil-

lende faculteiten – artes, geneeskunde, rechten en theologie. De artesfaculteit, die studenten voorbereidde op verdere studie, kreeg nog een eigen gebouw van de stad. Het *vicus artium* was een huis op de plek waar vandaag Museum M gevestigd is, en werd in 1472 verbouwd door Mathijs de Layens, de bouwmeester van het stadhuis. De lakenhal zelf raakte echter steeds meer in verval omdat de stad naliet het gebouw te onderhouden. Vogels maakten hun nesten in het dakgebinte, wat een onaangename verrassing moest zijn voor studenten die onder de balken zaten en tijdens de les vogelpoep op hun hoofd kregen. Ook was de commerciële activiteit niet gestopt in de andere helft van het gebouw. Lakenhandelaars prezen nog steeds hun waar aan in de andere ruimte en professoren moesten geregeld roepen om zich verstaanbaar te maken!

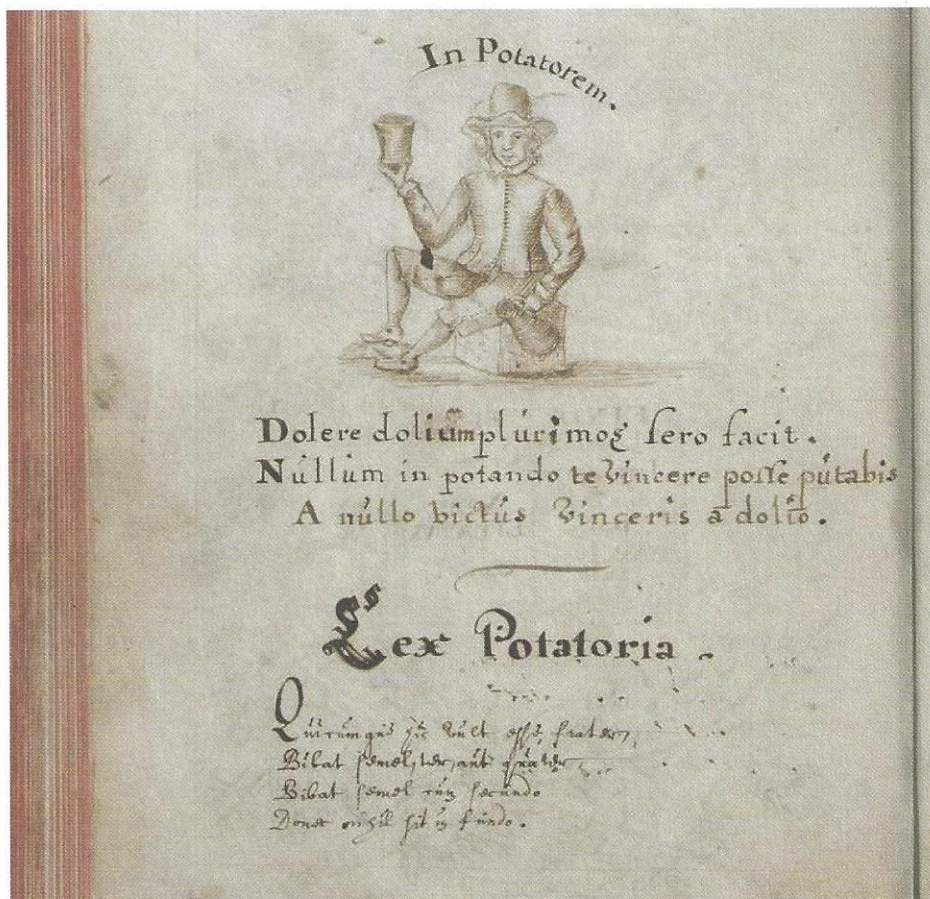
In 1676 was de maat vol: de stad besloot het gebouw in zijn geheel te verkopen aan de universiteit voor 23.000 florijnen. De universiteit beloofde een nieuw gebouw voor de lakengilden te kopen, die moesten verhuizen. De transformatie van laken- naar universiteitshal was compleet. Al

snel werd besloten om te verbouwen: de barokke bovenverdieping die je vandaag nog kan herkennen, stamt uit 1687. Die uitbreiding zorgde voor een stormloop van de faculteiten op kantoorruimte, wat uiteraard conflicten met zich meebracht. Vandaag wordt er geen les meer gegeven in de universiteitshal, maar net als zeshonderd jaar geleden is het de administratieve zetel van de universiteit, en komen studenten zich er elk jaar van heinde en verre inschrijven.

Misdaad en straf

Waar studenten vandaag geregeld een GAS-boete krijgen voor hun nachtelijke escapades, was zo'n sanctie in de vroegmoderne periode niet mogelijk. De universiteit had namelijk het *privilegium fori* verkregen. Dat hield in dat de universiteit haar eigen rechtspraak mocht organiseren en een eigen rechtbank kon instellen. Concreet gold dat alle zogenaamde suppoosten die zich in de lakenhal hadden ingeschreven – studenten, maar ook professoren, personeelsleden en zelfs drukkers – enkel door de universiteit berecht konden worden. In theorie gold dat privilege dus zowel voor valsspelen tijdens examens als voor het vermoorden van een medestudent! Dat studenten inderdaad voor nogal wat overlast konden zorgen in de Leuvense straten, zal niet verbazen. Studenten gingen al eens gokken en keken dikwijls te diep in het glas, met alle gevolgen van dien. Bij gebrek aan fietsen (die waren nog niet uitgevonden), gooiden ze zo al eens de kanonnen van de stadsmuren in de Dijle.

Ook serieuzere misdrijven kwamen voor. Zo was één van de kopzorgen van het stads- en universiteitsbestuur de wapendracht onder studenten. Er ontstonden soms echte vetes tussen groepen en gevechten waren schering en inslag. Daar vielen meer dan eens ook doden bij. Voor de zwaarste gevallen had de universiteit zelfs een eigen kerker, die zich aanvankelijk in de onlangs blootgelegde "Borchtpoort" bevond (Mechelsestraat). In de praktijk werd voor de zwaarste misdrijven wel verwezen naar de landvoogd en de Raad van Brabant. Het dragen van wapens onder studenten betekende meer dan eens ook net de redding van Leuven. Bij verschillende belegeringen in de woelige zestiende eeuw verdedigden de studenten namelijk mee de stad!

Drinklied en tekening van een drinkende student uit de studentennotities over Logica door Joannes Wouters, 1648-1650. Museum M, Leuven.

Bier en wijn

Het drankgebruik van studenten (én professoren) was niet enkel een gevoelig punt in termen van overlast. Door het kerkelijke karakter van de instelling waren de suppoosten eigenlijk vrijgesteld van de accijnzen die op bier en wijn werden geheven. Echter, wanneer studenten naar de kroeg gingen, betaalden ze die prijs indirect toch. Inderdaad, de brouwers die accijnzen betaalden op hop, rekenden die gewoon door naar hun klanten. Om de meerprijs te ontwijken, besloot de universiteit wijn en bier van buiten de stad in te voeren, waar de stad dan weer op reageerde door import te taxeren. Uiteraard wou de stad de inkomsten uit zulke accijnzen niet mislopen!

Het kwam geregeld tot conflicten tussen de universiteit en het stadsbestuur, dat op allerlei creatieve manieren toch inkomsten uit bieraccijnzen probeerde te innen. Op een gegeven moment werd de situatie zo verhit dat de universiteit dreigde met de *cessatio a divinis*, een stopzetting van alle erediensten (veel priesters waren immers verbonden aan de universiteit). Steeds moest het stadsbestuur inbinden. Het kreeg geen speld tussen de academici en hun geliefde drank! In de achttiende eeuw bouwde de universiteit zelfs een deel van haar hallen om tot bier- en wijnkelder.

Het geheugen van de universiteit

De herkenbare geschiedenissen hierboven kunnen we onderzoeken via het vroegmoderne universiteitsarchief dat bewaard wordt door de KU Leuven en het Rijksarchief. Dat archief is opmerkelijk in haar relatieve volledigheid vergeleken met andere Europese universiteiten en werd erkend als documentair werelderfgoed door de UNESCO Commissie. Het onderdeel gevormd door de chartercollectie is recent geconserveerd, beschreven en gedigitaliseerd door een team van experts van de KU Leuven. Ze werden daarbij ondersteund door het Koning Boudewijnfonds en het Fonds Baillet Latour. Je kan zelf door de gedigitaliseerde stukken grasduinen, leren over hun conservatie, alsook de verhalen die ze bevatten ontdekken via de website: www.kuleuven.be/charters.

Meer lezen?

Lamberts E. en Roegiers J., *De universiteit te Leuven 1425-1985*, Leuven, 1988.

Saelens U., *Het bier en de stedelijke fiscaliteit: de Leuvense Bieraccijns (1355-1500)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling geschiedenis, Katholieke Universiteit Leuven, 2006.

Vandenghoer C., *De rectorale rechtbank van de oude Leuvense universiteit (1425-1797)*, Brussel, 1987.

Oproerige toneelen te Leuven, 5 december 1786. Illustratie uit M. Stuart, Vaderlandsche historie, vervattende de geschiedenissen der Vereenigde Nederlanden, Amsterdam (Evert Maaskamp), 1821-1826. Rijksmuseum Amsterdam

Gezicht op de Lakenhal voor de verbouwing in 1687. Gravure, KU Leuven Bibliotheken

Uitgelicht: het Pauscollege

Gustaaf Janssens

Het Hogeschoolplein werd in 1807-1812 aangelegd op het terrein waar voorheen het Standonckcollege en de pedagogie 'Het Varken' stonden. In november 1922 kreeg professor André Dumont (1847-1920), de ontdekker van de steenkool in Limburg, er een standbeeld. Bij die gelegenheid werden ook nieuwe bomen geplant. Het Paus Adrianus VI-college domineert de oostzijde van het plein. Dit universitair college werd door paus Adrianus VI gesticht.

Deze paus, die in 1459 in Utrecht als Adriaan Floriszoon werd geboren, studeerde in Leuven en promoveerde er in 1491 tot doctor in de theologie. Hij doceerde aan de universiteit, werd deken van de Sint-Pieterskerk en was ook twee keer rector. In 1507 werd hij leermeester van aartshertog Karel van Habsburg, de latere Karel V. In 1515 verliet hij Leuven. Hij kreeg politieke en kerkelijke opdrachten in Castilië en Aragon en werd in 1520 regent-plaatsvervanger van Karel V (Carlos I) in Spanje. In 1516 werd hij aangesteld tot bisschop van Tortosa en in 1517 tot kardinaal. Op 9 januari 1522 werd hij tot paus verkozen op een conclaaf waarop hij zelf niet aanwezig was.

In 1502 had Adriaan van Utrecht in Leuven enkele huizen gekocht. In 1523 voorzag hij middelen om er een college voor beursstudenten in te vestigen. Na zijn overlijden (14 sept. 1523) werd zijn testament uitgevoerd en groeide het 'Pauscollege' uit tot één van de belangrijkste colleges van de Oude Universiteit. In 1776-1777 werd het complex in classicistische stijl herbouwd.

Ook nu nog is het Pauscollege een studentenresidentie. De gebouwen werden in 1968-1969 door toedoen van professor Maurtis Sabbe (1924-2004; president van het Pauscollege van 1967 tot 1989) voor een eerste keer gerestaureerd en volledig heringericht. Een nieuwe restauratie (2019-2021) is onlangs afgerond. Zowel deze restauratie alsook de verjaardag van de pauskeuze van Adriaan van Utrecht bepaalden de keuze van twee foto's uit het Stadsarchief (*Verzameling Rik Uytterhoeven*, doos 19).

Een niet-gedateerde prentbriefkaart (uitg. Flion, Brussel) toont links de voorgevel van het Pauscollege. Op de achtergrond ziet men de zijgevel van de Sint-Michielskerk met een huis dat er tegenaan is gebouwd. Het hoekhuis van het plein, nu "Café de Werf", was toen "Café et Hotel de l'Europe". De bomen zijn nog jong en staan in blad. Wellicht is de foto in de lente of in de zomer van 1923 genomen. De tweede foto komt uit een serie over het Pauscollege die ca. 1940 door Thill-Nels (Brussel) is uitgegeven. Zij toont de werkkamer van de president, met op de schoorsteenmantel een portret van paus Adrianus VI.

